

De revolutionaire voordracht van Prosper Menière op 8 januari 1861

E.H. Huizing

In de zitting van 8 januari 1861 van de Académie Impériale de Médecine te Parijs hield Prosper Menière (1799-1862) een voordracht die tot een van de meest revolutionaire in de geschiedenis van de KNO-heelkunde gerekend mag worden (figuur 1). Aan de hand van een aantal door hem geobserveerde ziektegevallen komt hij tot de conclusie dat er een ziektebeeld bestaat dat gekenmerkt wordt door acute aanvallen van draaiduizeligheid met braken, gehoorverlies en oorsuizen waarvan de oorzaak gelegen is in het labrynt.

Zijn voordracht werd later dat jaar gepubliceerd in de *Gazette Médicale* (figuur 2a, 2b).¹

Na een korte inleiding doet Menière verslag van de ziektegeschiedenis van een jonge man met acute duizeligheid, misselijkheid en braken, oorsuizen en gehoorverlies (“...un homme jeune et robuste éprouve subitement sans cause appréciable, des vertiges, nausées et vomissements... le patient attentif ne tardait à signaler des bruits dans les oreilles ...et puis l’ouïe s’affaiblissait d’une manière notable d’un côté, quelques fois même des deux côtés...”).

Vervolgens meldt hij dat door hem een aantal patiënten met soortgelijke verschijnselen gezien werden: plotseling optredende duizeligheid, acute valneiging en braken dat voorafgegaan werd door oorsuizen en vaak samenging met verergering van doofheid: (“...vertiges, l’état syncopal, la chute subite du corps, les vomissements avaient été précédés de bruits dans l’oreilles ...qu’ils coïncidaient souvent avec l’augmentation des étourdissements...”).

Hij concludeert dat deze verschijnselen afkomstig zijn “van de gehoorzenuwen” en niet van de bloedsomloop in de hersenen (“...des nerfs acoustiques et non d’une cause sanguine”). Dat was in strijd met de gangbare opvatting dat duizeligheid van cerebrale origine is (“une congestion cérébrale”).

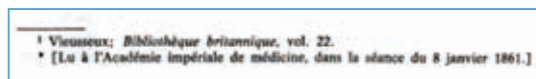
Met het verslag van deze observaties heeft Menière de aandoening beschreven die wij thans de ‘ziekte van Menière’ noemen: het ziektebeeld dat wordt gekenmerkt door een acute aanval van draaiduizelig-

Figuur 1. Prosper Menière (1799-1862) in het jaar 1833 enkele jaren voor zijn observatie van ‘het meisje van de diligence’.

Figuur 2a. Titel van de voordracht zoals gepubliceerd in de *Gazette Médicale* de Paris in eind 1861.

Figuur 2b. Noot onder aan de titelpagina van de gepubliceerde voordracht met de datum van de voordracht.

heid met misselijkheid en braken in combinatie met oorsuizen en verminderd gehoor zonder dat daaraan een duidelijke oorzaak ten grondslag ligt.

In zijn voordracht vertelt hij vervolgens het verhaal van het ‘meisje van de diligence’ dat in de literatuur tot op heden steeds wordt aangehaald. Ik heb trouwens vroeger, zo zegt hij, gesproken over een jong meisje dat, nadat zij ’s nachts in de winter gereisd

Prof. dr. E.H. Huizing,
afdeling KNO-heelkunde,
UMC Utrecht

Correspondentieadres:
Prof. dr. E.H. Huizing
Hart Nibbriglaan 8
1251 EH Laren

had op het imperiaal van een diligence terwijl zij haar menstruatie had, “aansluitend aan een ernstige kou een acute totale doofheid kreeg... continue vertigo en braken en op de vijfde dag stierf. “ (...éprouva par suite d’un froid considérable une surdité complète et subite ...vertiges continuels en vomissements, et la mort survint le cinquième jour”).

Bij autopsie werden geen afwijkingen aan de hersenen gezien, maar bleken “de halfcirkelvormige kanalen gevuld met een rode materie, plastisch, een soort bloederig exsudaat“. (“...les canaux demi-circulaires remplis d’une matière rouge, plastique, sorte d’exsudation sanguine...”).

Het ‘meisje van de diligence’ heeft dus zo te horen een labyrinthitis en meningitis (?) gehad. Doordat het zo’n bijzondere geschiedenis is en er obductie verricht werd heeft deze casus veel aandacht gekregen. Vaak is naar aanleiding van dit geval gesteld dat Menière nooit de ‘ziekte van Menière’ heeft beschreven, maar een labyrinthitis. Dit is onjuist getuige de patiënten, die hij in het begin van zijn voordracht beschrijft. Het blijkt met name ook uit de conclusies die hij aan het einde van zijn voordracht geeft en die (vertaald) als volgt luiden:

1. Een gehoorgang, tot dan toe geheel gezond, kan plotseling de zetel van functiestoornissen worden bestaande uit oorsuizen en vermindering van het gehoor.
2. Deze stoornissen hebben hun zetel in het inwendige gehoororgaan en kunnen leiden tot gebeurtenissen die cerebraal worden verondersteld, zoals vertigo, doofheid, onzekere gang, draaisensaties en val, en vergezeld worden door misselijkheid en braken van acute aard.
3. Deze accidenten die intermitterend zijn leiden tot toenemende doofheid.
4. Alles wijst erop dat de lesie die de oorzaak is van deze stoornissen zich bevindt in de halfcirkelvormige kanalen.

Het was Politzer die in de jaren 1870 de term ‘Menière’sche Krankheitsform’ voor het eerst gebruikte, echter naar aanleiding van een door hem geobserveerde patiënt met een schedelbasisfractuur en meningitis. In ons land was het de Amsterdamse hoogleraar Oorheelkunde Guye die in 1879 als eerste ‘Ueber die Menière’sche Krankheit’ sprak tijdens de bijeenkomst van de Otologische Sectie van het Internationale Geneeskundig Congres dat toen in Amsterdam werd gehouden.

Doordat de symptomtrias duizeligheid, gehoorverlies en oorsuizen door verschillende aandoeningen veroorzaakt kunnen worden, is men later helaas over het ‘Menière symptomcomplex’ en het ‘syndroom van Menière’ gaan spreken. Prosper Menière heeft echter in het begin van zijn voordracht overduidelijk een aantal patiënten beschreven die leden aan wat wij ‘de ziekte van Menière’ noemen. Ook zijn conclusies waren in dit opzicht overduidelijk.

Noot

Op zaterdag 7 januari 1961 werd in de collegezaal KNO-heelkunde-Dermatologie te Utrecht een ‘Menière-Herdenking’ gehouden. Deze was georganiseerd door prof. Gerlings en vond, op één dag na, precies honderd jaar na de voordracht van Prosper Menière plaats. Sprekers waren: Tarlé (historie), Gerlings (histologie), Huizinga (labyrinthfysiologie), Jongkees (klinisch beeld), Kemp (neurologische aspecten) en Groen (audiologische aspecten). Als assistent-in-opleiding woonde ik deze bijeenkomst bij. De geïnteresseerde kan het verslag vinden in het Ned T Gnk. 1962;106;1361-6. Ik hoop dat onze vereniging weer eens vaker dergelijke en andere wetenschappelijke initiatieven neemt in plaats van zich teveel vast te bijten in de materiële beroepsbelangen. (Dit artikel is geschreven in januari 2011, 150 jaar na Menières voordracht.)

Literatuur

1. Mémoires sur des lésions de l’oreille interne donnant lieu a des symptômes de congestion cérébrale apoplectiforme. Gazette Médicale de Paris. 1861;16:579-601.